

8. Белкін Р. С. Криміналістика : підручник / Р. С. Белкін, Т. В. Авер'янова. – М. : НОРМА-ИНФРА-М, 2000. – 990 с.
9. Криміналістика в Росії : збірник наукових статей / наук. ред. Б. В. Завидів. – Хабаровськ, 2001. – 186 с.
10. Попов І. А. Криміналістичне дослідження зброї : навчальний посібник / І. А. Попов. – М. : ВНДІ МВС РФ, 1999. – 148 с.
11. Белкін Р. С. Криміналістичне дослідження зброї : навчальний посібник / Р. С. Белкін. – М. : ВНДІ МВС РФ, 2001. – 208 с.
12. Федеральний правовий портал / система федеральних освітніх порталів Юридична Росія. – М., 2005.
13. Біленчук П. Д. Криміналістика : Підручник / П. Д. Біленчук, О. П. Дубовий, М. В. Салтевський, П. Ю. Тимошенко. – К. : «Атіка», 1998. – 416 с.
14. Ермоленко Б. Н. Теоретические и методические проблемы судебной баллистики / Б. Н. Ермоленко. – К. : РИО МВД УССР, 1976. – 152 с.
15. Іщенко А. В. Методологічні проблеми криміналістики / А. В. Іщенко. – К. : НВТ «Правник» : НАВСУ, 1997. – 99 с.
16. Корень П. М. Сучасні проблеми української криміналістики / П. М. Корень. – Х. : Консум, 2001. – 173 с.
17. Криміналістика / За ред. В. Ю. Шепітька. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К. : Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. – 728 с.
18. Криміналістика : Учебник / Под ред. Т. А. Седовой, А. А. Эксархопуло. – СПб. : Изд-во «Лань», 2001. – 928 с.
19. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному викладі) : Підручник / М. В. Салтевський. – К. : Кондор, 2005. – 588 с.
20. Стальмахов А. В. Судебная баллистика и судебно- баллистическая экспертиза / А. В. Стальмахов и др. / Под ред. А. Г. Егорова. – Саратов, 1998. – 176 с.
21. Криміналістика : Практикум / Под ред. Н. П. Яблокова. – М. : Юристь, 2005. – С. 439–454.

УДК 343.98:343.137.5

ПОНЯТТЯ, ВИДИ ТА СПОСОБИ ПЕРЕРОБКИ ОБ'ЄКТІВ У ВОГНЕПАЛЬНУ ЗБРОЮ

CONCEPT, TYPES AND METHODS OF PROCESSING FACILITIES ON FIREARMS

Мельник Р.В.,
к ю.н., головний судовий експерт
відділу дослідження та сертифікації зброї

Державний науково-дослідний інститут МВС України

Гамера В.А.,
старший судовий експерт відділу дослідження та сертифікації зброї

Державний науково-дослідний інститут МВС України

Толочин Д.В.,
старший судовий експерт відділу дослідження та сертифікації зброї

Державний науково-дослідний інститут МВС України

Розглянуто основні поняття щодо переробленої вогнепальної зброї, об'єкти, види та способи її переробки. Окреслено криміналістичне дослідження перероблених стартових та газових пістолетів і револьверів.

Ключові слова: перероблена вогнепальна зброя, перероблені стартові та газові пістолети та револьвери, саморобний ствол, видалення перетинки або втулки, набой.

Рассмотрены основные вопросы относительно переделанного огнестрельного оружия, объекты, виды и способы его переделки. Описано криміналістичне дослідження переделаних стартових та газових пістолетів і револьверів.

Ключевые слова: переделанное огнестрельное оружие, переделанные стартовые и газовые пистолеты и револьверы, самодельный ствол, удаление перепонки или втулки, патроны.

The article states some questions concerning objects which are rebuilt in weapon, types of such objects and methods of their rebuilding. It shows the forensic analysis of rebuild starting and gas guns and definition of «rebuild weapon».

Key words: altered firearms, reworked starting and gas pistols and revolvers, homemade barrel, removing the membrane or sleeve, ammunition.

Сьогодні особливої актуальності, новизни та практичної значимості набувають питання розбудови суверенної, демократичної, соціальної і правової держави, яка повинна забезпечити всебічну охорону прав і свобод людини та громадянина [2]. Соціально-економічні перетворення, що відбуваються сьогодні в Україні, супроводжуються кількісними і якісними змінами злочинності – проявами нових злочинів, у т. ч. з використанням зброї.

Вчинення злочинів з використанням різних видів зброї – явище буденне для багатьох регіонів нашої держави. Зростає кількість актів тероризму, вбивств, розбійних нападів, які скоюються через злочинний перерозподіл державного та суспільного майна, ринків збуту, зон кримінального впливу тощо. Значно зросла озброєність кримінального середовища. З кожним роком в Україну ввозиться все більше і більше нових зразків зброї іноземного

виробництва, такої як нарізної короткоствольної, мисливської, спортивної та ін.

Науковими дослідженнями в галузі криміналістичної балістики займалися такі вчені, як: М. І. Авдеев, М. С. Артамонов, М. М. Басов, В. Є. Бергер, І. В. Віноградов, В. Ф. Гушин, І. А. Дворянський, О. Б. Жук, М. М. Зюський, В. А. Комаха, Ю. М. Кубицький, С. Д. Кустанович, О. С. Лазарі, І. В. Макаров, С. М. Матвеев, Ю. Л. Носко, В. А. Ручкін, І. О. Сапожніков, Е. І. Стащенко, Х. М. Тахо-Годі, Є. М. Тихонов, О. І. Устінов, В. Ф. Черваков та ін.

Стаття 263 КК України передбачає відповідальність за незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, а саме: під час носіння, зберігання, придбання, виготовлення, ремонту, передачі або збуту вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин

або вибухових пристроїв без передбаченого законом дозволу [9].

Під час розслідування кримінальних справ речовими доказами поряд із вогнепальною зброєю можуть бути предмети, що мають не тільки зовнішню подібність, а й низку загальних принципів дії: використовують енергію вибухових речовин для метання снаряда, мають гнучкий і різкий звук пострілу тощо. Зазвичай до таких засобів належать будівельно-монтажні, сигнальні, газові, газозумові («пугачі»), стартові пістолети. Кожний вид має своє чітко визначене цільове призначення, але під час скоєння злочинів частіше використовують для психічного впливу на жертву, яка в екстремальній ситуації (грабіж, згвалтування, хуліганство тощо) сприймає його як вогнепальну зброю [10].

З криміналістичної і кримінально-правової точки зору такі предмети не є вогнепальною зброєю. У п. 4 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 року № 3 «Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами» зазначено: «Пневматична зброя, сигнальні, стартові, будівельні, газові пістолети (револьвери), пристрої вітчизняного виробництва для відстрілу набоїв, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями снарядами не смертельної дії, ракетниці, а також вибухові пакети й інші імітаційно-піротехнічні та освітлювальні засоби, що не містять у собі вибухових речовин і сумішей, не можуть бути віднесені до предметів злочинів, відповідальність за які настає за статтями 262, 263 КК України». Також у цій Постанові вказано на те, що перероблення будь-яких предметів (наприклад, ракетниць, стартових і будівельних, інших пістолетів і револьверів, предметів побутового призначення, виготовлення обрізів із мисливських гладкоствольних рушниць і босприпасів), в результаті чого вони набули властивостей вогнепальної зброї, бойових припасів або вибухових речовин, тягне кримінальну відповідальність [8].

Згідно п. 2.4.2 Методики встановлення належності об'єкта до вогнепальної зброї та його придатності до стрільби [4] існує два визначення переробленої вогнепальної зброї:

– перероблена вогнепальна зброя – це зброя промислового виробництва, у якій саморобним або кустарним спо-

собом змінені деякі деталі чи вузли, у результаті чого вона набула нових характеристик (як правило, використання іншого зразка босприпасу або перехід до іншої видової групи вогнепальної зброї);

– перероблена вогнепальна зброя – це зброя, виготовлена шляхом переробки виробів, що не були вогнепальною зброєю – газова й пневматична зброя, сигнальні та інші пристрої спеціального, господарсько-побутового, промислового призначення, у конструкцію яких саморобним або кустарним способом внесено зміни, внаслідок чого вони набули властивостей вогнепальної зброї.

Більш детальну увагу ми приділимо другому визначенню переробленої вогнепальної зброї, її сучасній класифікації, місцю в криміналістичній балістиці, криміналістичному зброєзнавстві та проблемам, що пов'язані з появою нових, раніше не відомих видів зброї, особливо перероблених газових та стартових пістолетів у вогнепальну зброю.

Аналіз статистичних даних упродовж останніх 12 років свідчить про те, що кількість таких злочинів почала суттєво зростати з 2005 року.

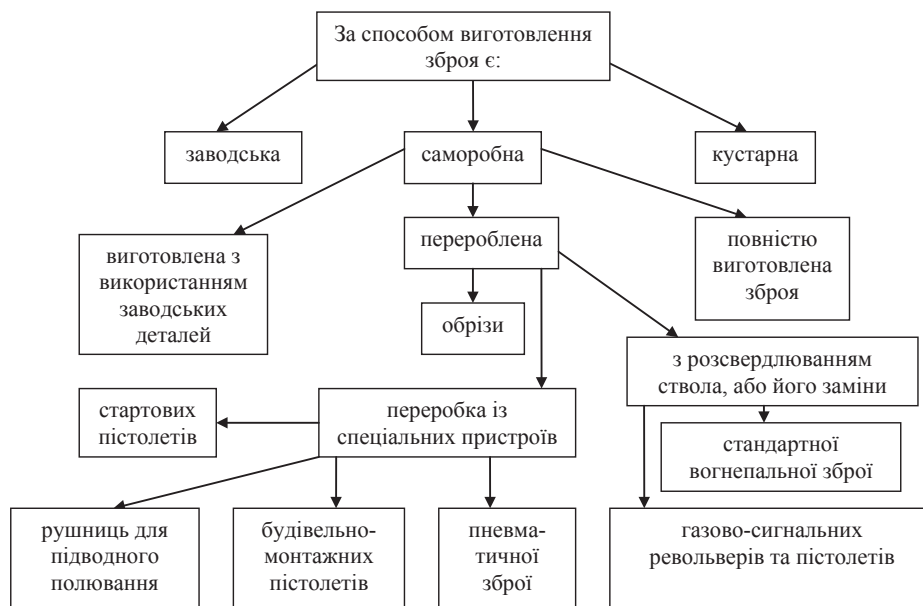
Порівняно з 2005 роком, кількість злочинів вчинених з використанням перероблених стартових та газових пістолетів та револьверів у 2011 році зросла майже у 6 разів.

Згідно статистики та висновків експертиз зброї та трасологічної експертизи ДНДЕКЦ МВС України (№ 5-14 від 26 березня 2010 року, № 5-29 від 09 липня 2010 року, № 5-53 від 19 листопада 2010 року, № 5-1 від 11 січня 2011 року, № 5-25 від 29 квітня 2011 року та ін.) в експертній практиці найбільш поширені перероблені стартові пістолети «Zoraki», «Atmaka», «Kral», «Blow» виробництва Туреччини, які згідно маркувальних позначень класифікуються як сигнальні (стартові). Такі пістолети перетинають кордон без проведення сертифікації відповідними органами. Проведеними експертизами та дослідженнями встановлено, що вказані пістолети мають два типи конструкції:

– із заглушеним металеву незійомною заглушкою каналом ствола (стартові пістолети);

– із ствольною втулкою, яка може бути легко вилучена з каналу ствола, внаслідок чого такі пістолети відносяться до категорії вогнепальної зброї [1].

Спрощена конструкція пістолетів зі зійомною ствольною втулкою, доступна ціна та можливість їх вільного придбання громадянами у неспеціалізованих торговель-

них закладах зумовлюють попит на дану модель серед різних верств населення. Особливості конструкції таких пістолетів, зокрема ствола, зумовлюють швидку та технічно не складну переробку з категорії сигнальної у вогнепальну зброю. Найчастіше переробка полягає у простому викручуванні заглушки з дульної частини каналу ствола звичайним побутовим інструментом без внесення незворотних змін, а в деяких випадках – заміною ствола, після чого зразок набуває ознак вогнепальної зброї.

Переробка практично усіх моделей газових пістолетів здійснюється шляхом встановлення саморобного ствола, видалення однієї чи декількох перетинок або втулки.

Таким чином, дані пістолети дозволяють проводити постріли патронами калібру 9 мм Р.А., спорядженими гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії (Терен – 3Ф, ПНД – 9П, Терен – 3П, Форт – Р, АЕ – 9 тощо) або саморобними патронами шляхом встановлення шротини діаметром близько 6,2 мм у холодості (шумові набой). При цьому швидкість польоту снарядів при стрільбі саморобними набоями складає 300 м/с, внаслідок чого пістолети мають достатню для ураження людини питому кінетичну енергію стріляних куль і відносяться до категорії нестандартної вогнепальної зброї [6].

Дійсно, як свідчить судово-слідча й експертна практика, наявність у названих пістолетів і револьверів ударно-спускового механізму, руків'я тощо дозволяє шляхом заміни ствола або виготовлення для нього вкладного ствола, розсвердлюванням забійників у газових пістолетах і револьверах надати їм стану, коли вони цілком або частково втрачають колишнє цільове призначення, але набувають бойове: із них стають можливі постріли унітарними набоями, набоями роздільного спорядження або набоями-замінниками, для ураження снарядами живої цілі, насамперед людини.

Згідно з термінами і визначенням Методики криміналістичного дослідження газових пістолетів та револьверів, газозброєю є вид несмертельної дії, призначеної для тимчасового виведення з ладу живої сили шляхом викидання газодимної хмари з суміші речовин, що його замінює [5].

Інше визначення газової зброї та набою до неї дає ДСТУ 7841003-97, а саме: «Газова зброя – зброя, призначена для викидання суміші сльозогінної та дратівливої дії із застосуванням газового набою».

В останні роки на територію України великими партіями почала надходити зброя, що випускається західними фірмами, яка за зовнішнім виглядом і конструкційними особливостями багато в чому подібна до газових пістолетів і револьверів, але стріляє набоями спорядженим шротом, як правило, діаметром від 1–2 мм. Така зброя відповідає трьом критеріям: вогнепальності, надійності та зброярності, що є обов'язковим для віднесення будь-якої зброї до вогнепальної. Така зброя за зовнішнім виглядом практично не відрізняється від газової, однак на ній відсутнє клеймо «РТВ». Наявність клейма «РТВ» на затворі або на рамі зброї закордонного виробництва свідчить про те, що ця модель пройшла випробування на відповідність вимогам безпеки у Федеральній службі фізико-технічного контролю, яка знаходиться у м. Брауншвейг (Німеччина). Ця служба є однією з провідних випробувальних лабораторій у Європі з проведення випробувань на безпеку ручної вогнепальної зброї та зброї самооборони [7].

У наш час набувають поширення злочини, вчинені за допомогою переробленої вихолощеної зброї та масо-габаритних макетів, що підтверджує експертна практика (висновки експертів № 5-2 від 11 січня 2011 року та ін.).

Пріоритетним напрямом досліджень на сучасному етапі залишається проведення судово-балістичних експертиз, особливо проведення класифікаційних, діагностичних та ідентифікаційних досліджень куль та гільз, які вилучені з огляду місць скоєння злочинів з використанням вогнепальної зброї.

Помилковим було б вважати, що в Україні та за її межами протягом останніх десятиліть не проводилися наукові дослідження з питань судової балістики. За окремими напрямами цієї проблеми захищені дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук криміналістами: В. М. Большаковим, В. В. Зиряновим, А. В. Кофановим, фахівцями у галузі судової медицини – Ю. О. Крапівкіним, І. М. Козаченком, С. В. Куценком. Проте поглибленому вивченню поняття вогнепальної зброї, її сучасній класифікації, місцю криміналістичної балістики у криміналістичному зброєзнавстві та проблемам, що пов'язані з появою нових, раніше не відомих видів зброї, особливо переробленої вогнепальної зброї, достатньої уваги не приділялося. Зазначене свідчить про актуальність комплексного, системного дослідження об'єктів переробленої у вогнепальну зброї, боєприпасів до неї та слідів її застосування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ігнат'єв І. В. Конструктивні особливості деяких пістолетів та револьверів виробництва : метод. лист / І. В. Ігнат'єв, А. В. Лопушанський, Д. Є. Щирба. – К. : ДНДЕКЦ МВС України, 2009. – 19 с.
2. Балістика : криміналістичне вогнестрільне зброєзнавство. Підручник / За редакцією проф. П. Д. Біленчука. – К. : Міжнародна агенція «VeeZone», 2003. – С. 11.
3. Іщенко А. В. Пістолети та револьвери, призначені для відстрілу патронів, споряджених металевими снарядами «несмертельної дії», та набой до них / А. В. Іщенко, О. В. Грищенко, І. В. Ігнат'єв, В. В. Назаров. – К. : Варта, 2005. – 207 с.
4. Про затвердження Методики встановлення належності об'єкта до вогнепальної зброї та його придатності до стрільби : Рішення секції судової балістики та трасології НКМР МЮ України від 03 червня 2005 року. – К., 2005.
5. Про затвердження Методики криміналістичного дослідження газових пістолетів та револьверів : Рішення секції НКМР Міністерства юстиції України з проблем трасології та судової балістики від 24 травня 2000 року. – К., 2000.
6. Наукові статті працівників експертної служби ДНДЕКЦ МВС України. – 2010. – Вип 1. – С. 192.
7. Михальов В. О. Спеціальні засоби самооборони, заряджені речовинами сльозоточивої та дратівливої дії / В. О. Михальов, С. Д. Бернацький, О. Г. Сіденко. – К. : РВВ МВС України, 2000. – С. 4.
8. Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 року № 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-02>.
9. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квітня 2001 року. – Сімферополь : «Реноме», 2002. – С. 122.
10. Кофанов А. В. Криміналістична техніка : навчальний посібник / А. В. Кофанов. – К. : КИИ, 2009. – С. 196.